

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: „Актуальні питання господарського права”

на тему:

„Причини банкрутства підприємств”

Студента 1 курсу групи ПРм - 11
Галузь знань 08 «Право»
Спеціальність 081 «Право»
Малютика П.В.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Сутність, поняття та причини банкрутства підприємства...	6
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА.....	17
РОЗДІЛ 3. УЧАСНИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО..	19
РОЗДІЛ.4 СТОРОНИ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО.....	22
4.1. Боржник.....	22
4.2. Кредитори, їх види та правовий статус	22
РОЗДІЛ 5. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО	24
РОЗДІЛ 6. ПРОЦЕДУРИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ЩОДО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОГО БОРЖНИКА.....	28
6.1. Розпорядження майном боржника	28
6.2. Мирова угода	30
6.3. Санація (відновлення платоспроможності) боржника	32
6.4. Ліквідація банкрута.....	35
ВИСНОВОК	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41

ВСТУП

На сучасній стадії розвитку економіки велика кількість підприємств (майже 80 з 100) зустрічалися з проблемою банкрутства. Саме тому метою написання цієї курсової роботи є прагнення набути знання та вміння щодо визначення вірогідності банкрутства підприємства та визначення факторів запобігання банкрутству. Таким чином, перш ніж почати це робити, необхідно дізнатись, що являє собою саме поняття "банкрутство" і всі процеси, що з ним по'язані. Отже: Банкрутство - встановлена судом неспроможність боржника сплатити свої зобов'язання; примусова ліквідація підприємства для поділу майна боржника між кредиторами. Підставою для відкриття справи з банкрутства у суді є неплатоспроможність юридичних осіб та їх спадкоємців, перевищення боргу, судовий позов одного чи кількох кредиторів. Якщо майна боржника недостатньо для покриття витрат судового процесу, подання про банкрутство відхилено. Кредитори можуть в такому разі застосувати примусове виконання. Процедура порушення судової справи супроводжується публікацією рішення, реєстрацією його в торговому реєстрі та внесенню до земельного кадастру. Справа про банкрутство порушується для впливу на боржників та кредиторів. З моменту порушення її солідарний боржник втрачає свої права та повноваження, йому забороняється відкрити власне справу та змінити місце проживання.

Деякі кредитори не мають переважного права на виплату боргу. Черговість виплат встановлює суд за результатами розгляду претензій усіх кредиторів. Існують кредитори та боржники конкурсної маси, тобто ті, що з'явилися після акта про банкрутство. До боргу відносять заробітну плату працівників, оклади службовців, плату за прокат, невиплачені гроші за виконану роботу протягом 6 місяців до початку справи про банкрутство. Кредитори з привілейованими вимогами мають законні вимоги щодо отримання заробітної плати, у тому числі виплати на соціальне страхування тощо. Виплати соцстраху і заробітна плата працівників входять до обсягу конкурсної маси. Привілейовані вимоги органів управління територій щодо

державних податків, вимог громадських організацій. Решта конкурсної маси розподіляється серед непривілейованих боржників відповідно до розміру участі у справі.

На підставі чинної законодавства України після розгляду претензій кредиторів на основі їх конкурсу ліквідаційна комісія завершує всі розрахунки боржника і ліквідацію підприємства. Умови та порядок визнання юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності - банкрутами для задоволення претензій кредиторів визначено в Законі України "Про банкрутство".

Актуальність дослідження полягає в тому, що нестабільність в економіці країни, криза неплатежів та як наслідок існування колосальної взаємозаборгованості, політична нестабільність у суспільстві, недосконалість законодавства в галузі господарського права та податкової політики, сповільнення розвитку науки і техніки та неефективне фінансове управління служать причиною існування в країні стійкої тенденції до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств і як наслідок: збільшення заявок до арбітражних судів у зв'язку з банкрутствами підприємств. Втрати від банкрутних підприємств відчують себе не тільки контрагентами, а й державою. Зростання кількості банкрут у країні призводить до ще більшого поглиблення економічної кризи. Виходячи з впливу механізму банкрутства на економіку країни в цілому, особливу увагу слід приділити уважному дослідженню причин банкрутства, методів його запобігання та регулювання процедур банкрутства.

Мета роботи. Метою даної роботи є встановлення понять неплатоспроможності, а також процедура визнання суб'єкта підприємницької діяльності банкрутом, а також у дослідженні питань, пов'язаних з сутністю процедур банкрутства, передумов банкрутства та заходи щодо запобігання кризовим ситуаціям; стадіями процедур банкрутства та можливих наслідків у разі визнання підприємства неплатоспроможним.

Завдання. Полягає в аналізі нормативної бази, спеціалізованої літератури, періодичних видань тощо, з метою об'єктивного аналізу досліджуваного питання.

Об'єкт дослідження- причини банкрутства підприємств.

Предмет дослідження - процедура відновлення платоспроможності підприємств та причини їх банкрутства.

Структура роботи.

Курсове дослідження складається з вступу, основної частини, висновку та списку використаної літератури

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Поняття банкрутства органічно притаманне сучасним ринковим відносинам. Воно характеризує неспроможність підприємства (організації) задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет та позабюджетні фонди. Закон України "Про банкрутство" під банкрутством розуміє зв'язок з позбавленням активів у ліквідній формі неможливості юридичної особи суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити встановлені для цього строки, пред'явлені йому з боку кредиторів вимоги та виконання зобов'язання перед бюджетом. Неможливість задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, неможливості забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди виникає внаслідок перевищення зобов'язань боржника за вартістю його майна або за причини неадекватної структури його балансу.

За нормальних умов господарювання акціонери та кредитори сподіваються на винагороду, рівень якого залежить від ступеня прибутковості фірми. Одна з перших ознак руху до банкрутства - зниження прибутковості фірми нижче вартості її капіталу. Відсотки за кредит і дивіденти, що сплачуються фірмою, перестають відповідати сучасним ринковим умовам господарювання, а вкладення коштів у таку фірму стає не вигідним. Кредитори (власники облігацій та інші) отримують певні суми, визначені кредитними договорами, але відносна їх вигідність у цьому році зменшується, а у зв'язку з падінням вартості акціонерного капіталу падає й ціна акцій, зростає ризик неповернення коштів, у фірмі виникають труднощі з готівкою, особливо, якщо кредитори не продовжують кредитні угоди на наступний період, і фірма змушена виплачувати не тільки відсотки, а й суму основного боргу. Може виникнути криза ліквідності та фірма увійде в стан "технічної неплатоспроможності". Це явище можна розглядати як банкрутство. Зарубіжний досвід показує, що спрогнозувати банкрутство можна за 1,5-2 роки

до появи його очевидних ознак. Цілком можливим є виявлення вихідних ознак банкрутства через прогнозування "ціни підприємства" на найближчу і довгостроковувспективу. Зниження прибутковості фірми або збільшення середньої вартості зобов'язань означає зниження її ціни. Ціна фірми - це приведені до теперішнього часу потоки виплат кредиторам і акціонерам. Як дисконтна ставка використовується середньозважена вартість капіталу. Ціна фірми може впасти нижче суми зобов'язань кредиторам. Це означає, що акціонерний капітал "зникає". Ось це і є повна банкрутство - банкрутство акціонерів. Ціна фірми може впасти нижче за ліквідаційну вартість активів. Тоді ліквідаційна вартість розглядається як ціна фірми, а ліквідація фірми стає вигіднішою за її експлуатацію. Акціонери в цьому випадку втрачають свій капітал. Банкрутство підприємств - це наслідок глибокої фінансової кризи. Під фінансовою кризою розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини. Фінансову кризу на підприємстві характеризують за трьома параметрами: джерела (фактори) виникнення; вид кризи; стадія розвитку кризи. Для правильного визначення діагнозу фінансової неспроможності підприємства, перш за все необхідно ідентифікувати причини фінансової недієздатності суб'єкта господарювання.

Фактори, які можуть зумовити фінансову кризу на підприємстві, повинні бути розділені на зовнішні, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), і внутрішні, або ендогенні (залежать від підприємства). Головними екзогенними факторами фінансової кризи на підприємстві можуть бути:

- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- нестабільність фінансового та валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі;
- посилення монополізму на ринку;
- дискримінація підприємства органами влади та управління;
- політична нестабільність в країні місцезнаходження підприємства або в

країн підприємств-постачальників сировини (споживачів продукції). Вплив зовнішніх факторів кризи, як правило, має стратегічний характер. Вони обумовлюють фінансову кризу на підприємстві, якщо менеджмент помилково чи невчасно реагує на них, тобто якщо відсутня система раннього попередження та реагування, одним із завдань яких є прогнозування банкрутства чи така система функціонує недосконало.

Можна виділити велику кількість ендогенних факторів фінансової кризи. З метою систематизації, їх можна згрупувати в такі блоки:

Низька якість менеджменту.

Дефіцити в організаційній структурі.

Низький рівень кваліфікації персоналу. Недоліки у виробничій сфері. Прорахунки в галузі постачання. Низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції. Прорахунки в інвестиційній політиці. Брак інновацій та раціоналізаторства.

Дефіцити в фінансуванні. Цільковитий брак контролю або незадовільна робота його служб. В цілому всі ці причини кризи створюють складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Звичайно, досліджуючи той чи інший підприємство, той чи інший випадок фінансової кризи, можна виділити певні специфічні причини фінансової неспроможності, але всі вони, як правило, обмежуються переліченими вище. Типовими наслідками впливу названих причин і факторів на фінансово-господарський стан підприємства є:

втрата клієнтів та покупців готової продукції; зменшення кількості замовлень і контрактів з продажу продукції; неритмічність виробництва, неповне завантаження потужностей; зростання собівартості та різкого зниження продуктивності праці; збільшення розміру неліквідних обігових коштів та наявність надлишкових запасів; виникнення внутрішніх виробничих конфліктів і збільшення плинності кадрів; зростання тиску на ціни; суттєве зменшення обсягів реалізації та, як наслідок, недоотримання виручки від реалізації продукції. Виділяють такі види криз: стратегічна криза (коли на підприємстві руйнується виробничий потенціал і бракує довгострокових факторів успіху); криза прибутку (перманентні збитки "з'їдають" власний

капітал і це призводить до недовільної структури балансу); криза ліквідності (коли підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності). Між різними видами кризи, як вже було сказано, існують тісні причинно-наслідкові зв'язки: стратегічна криза призводить до кризової прибутковості, яка, у свою чергу, призводить до втрати підприємства ліквідації. Закономірним результатом розвитку симптомів фінансової кризи є надмірна облікова заборгованість, неплатоспроможність та банкрутство підприємства. Важливою передумовою застосування правильних антикризових заходів є ідентифікація глибини фінансової кризи. Розрізняють три фази кризи: а) фазу, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства (за умови переведення його в режим антикризового управління);

б) фаза, яка загрожує подальшому існуванню підприємства і потребує негайного проведення фінансової санації;

в) кризовий стан, який не сумісний з існуванням підприємства і призводить до його ліквідації.

Ідентифікація фаз фінансової кризи є необхідною передумовою правильної та своєчасної реакції на неї.

На своєму шляху до повної неплатоспроможності підприємство проходить такі стадії погіршення економічного стану:

1. Приховане банкрутство характеризується зовнішньою невідповідністю погіршення економічного стану. Обсяг продажів не зменшується, працівники не звільняють, авторитет підприємства начебто зберігається. Погіршення стану підприємства усвідомлює лише невелику групу фахівців.

2. Фінансова нестабільність відрізняється порушенням грошових потоків, нестачею оборотних коштів. При цьому керівництву слід слідкувати за такими ознаками: а) затримка з наданням звітності та зниження її якості, наявність помилок. Це свідчить про неякісну діяльність фінансових служб підприємства, що стає причиною недостатнього рівня економічного аналізу;

б) різкі зміни структури балансу та фінансових результатів; в) підвищення рівня конфліктності на підприємстві через неузгодженість дій різних підрозділів.

3. Явне (реальне) банкрутство характеризується неспроможністю підприємства сплачувати свої борги. Тут виникає невідповідність грошових потоків, а також зовнішні конфлікти з партнерами. Об'єктивним виходом з цієї ситуації є санація або порушення процедури банкрутства.

Крім явного (реального) банкрутства розрізняють такі види банкрутств, як умисне та фіктивне банкрутство.

Умисне банкрутство проявляється в тому, що керівник підприємства або власник у особистих інтересах або інтересах будь-якої іншої особи робить підприємство неплатоспроможним.

Фіктивне банкрутство - це свідомо неправдиве оголошення підприємства, неплатоспроможного для одержання від кредиторів відстрочки платежів або зписання частини боргів. Банкрутство означає фінансову неспроможність підприємства та прогнозування банкрутства вимагає ретельного фінансового аналізу, а надто - показників платоспроможності та кредитоспроможності. Приховане, фіктивне та цілеспрямоване банкрутство. У практиці господарювання досить часто можна зіткнутися з підприємцями, які фактично є фінансово-неспроможними, однак, з певних мотивів приховують це обставина. У даному випадку можна говорити про наявність прихованого банкрутства. З іншого боку, ряд суб'єктів господарювання, переслідуючи певні цілі, можуть навмисно оголосити себе банкрутами, не будучи такими. При цьому має місце фіктивне банкрутство. Для багатьох державних підприємств характерна ситуація, коли службові особи зловживають або за своїм халатністю доводять суб'єкт господарювання до фінансової кризи і до банкрутства. Для запобігання зазначеним негативним проявам Кримінальний кодекс України встановлює покарання, якщо підприємці чи відповідальні службовці вдаються до них. Приховане банкрутство: навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності через подання недостовірних даних, якщо це завдало матеріальних збитків кредиторам, карається позбавленням волі на строк до 2 років або штрафними санкціями до 300 мінімальних розмірів заробітної плати з позбавленням права займатися певною діяльністю протягом 5 років. Об'єктивно факт приховування банкрутства визначається такими двома

ознаками: -подання кредитору неправдивих даних про фінансовий стан незавершеного боржника;

-причинна зв'язок між подачею таких даних та збитками, що їх зазнав кредитор.

Мотиви та цілі приховання банкрутства:

-надія на поліпшення фінансового стану або виконання фінансових зобов'язань особами, які, у свою чергу, є боржниками даної особи, - спроб отримати банківський кредит для покриття заборгованості або привласнення отриманих коштів з наступним ліквідацією підприємства, - прагнення отримати вигідне замовлення на виробництво товарів, робіт, послуг від держави чи інших замовників і т. д.

Суб'єктами прихованого банкрутства можуть бути засновники підприємства, власники, посадові особи.

Мінімальне стягнення в разі виявлення факту прихованого банкрутства застосовується: якщо прихована фінансова неспроможність є наслідком банкрутства іншої юридичної особи або настала внаслідок порушення законодавства контрагентами (монополізація ринку цін, недобросовісна конкуренція, махінації з фінансовими ресурсами);

якщо вона є наслідком дії форс-мажорних обставин. Максимальні санкції застосовуються, якщо фінансова неспроможність є наслідком невміння вести ефективну фінансово-господарську діяльність, недостатню кваліфікацію керівництва, недбалості, крадіжки, різного роду зловживання, прорахунки щодо оцінки ринків збуту та ін. У цьому контексті можна згадати дуже цікаві принципи врегулювання суперечок між кредитором та боржником з "Руської Правди" Ярослава (перша систематизована кодифікація права Київської Русі). Там, зокрема, зазначено, "коли банкрутство купця станеться через нещасну пригоду, а не через його недбальність, тобто коли корабель затонув, або пропаде товар під час війни, або від вогню, то кредитори не можуть претендувати на негайно - не можуть взяти його в неволю чи продати: купцеві дається право сплачувати свої борги частками, бо шкода від Бога, а він сам не винен; коли він позбавляється свого майна в результаті слідки, або заривається в

карні справи, або взагалі знищує його своєю недовірою, то він віддається на волю кредиторів вони можуть йому дати "пролонг" або негайно його продати разом з усім майном".

Фіктивним банкрутством можна назвати ситуацію, коли підприємство фактично не є банкрутом, але запевняє про свою фінансову нездатність. У зв'язку з цим Кримінальним кодексом передбачено, що явно неправдивий заява громадянина - засновника або власника підприємства, а також посадової особи даного підприємства про фінансову нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та бюджетом карається штрафом від 300 до 500 мінімальних заробітних плат із позбавленням права займатися даною діяльністю до 5 років. Ті самі дії, якщо вони завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі, караються позбавленням волі до 3 років з конфіскацією майна. Великий матеріальний збиток - це збиток, який перевищує в 50 і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму. Збиток виникає в результаті неповернення боргів, несплати процентів та податків.

Цілі повідомлення неправдивої інформації можуть бути різними: порушення справи про банкрутство або санацію підприємства в рамках здійснення справи про банкрутство, ліквідація, реорганізація або приватизація підприємства з метою приховання незаконного витрачання коштів, надання недостовірних даних аудиторю з метою отримання необ'єктивного висновку про фінансовий стан підприємства . Доведення до банкрутства. Новим законодавством про банкрутство введено положення про відповідальність за умисне банкрутство. Умисне банкрутство - це умисне дозування суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності за здійсненням корисних мотивів власником або посадовою особою підприємства протиправних дій або через невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків, що завдало істотної шкоди державним або громадським інтересам чи законним правам власників і кредиторів. Умисне додання до банкрутства, якщо це мало істотну шкоду державному чи громадському інтересу або прав і інтересів кредиторів, що захищаються законом, - карається штрафом від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян із позбавленням права обіймати певні посади або здійснювати певну діяльність за строк до 5-ти років. Ті самі дії, якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, - караються позбавленням волі на строк до 5 років з конфіскацією майна.

Причини банкрутства:

Причини банкрутства підприємств (організацій) можуть бути найрізноманітнішими. Беручи загалом, їх можна розділити на дві групи: 1) зовнішні, які практично дуже важко (іноді неможливо) враховувати; 2) внутрішні, безпосередньо залежать від форм, методів та організацій роботи на самому підприємстві. Результатом одночасного впливу всіх чинників є настання банкрутства.

До основних причин відносяться:

1. Серйозне порушення фінансової стійкості підприємства, що перешкоджає нормальному здійсненню його господарської діяльності.

2. Істотна незбалансованість в межах тривалої періоду обсягів його грошових потоків.

3. Тривалість неплатоспроможності підприємства, викликана низькою ліквідністю його активів.

Зовнішні фактори можуть бути міжнародними та національними. Міжнародні фактори формуються під впливом динаміки загальноекономічних показників розвитку провідних країн світу, стану світової фінансової системи, стабільності міжнародної торгівлі, митної політики, рівня міжнародної конкуренції, руху міжнародного капіталу та ін. До факторів, що відображають вплив зовнішнього середовища, слід віднести:

-форсовану лібералізацію економічної діяльності в умовах відсутності конкуренції;

-недостатній розвиток ринкової інфраструктури;

непередбачувані зміни нормативно-правової бази;

-непридатність українських підприємств до існування в умовах ринкової економіки, обумовлене розглянутими вище причин;

-значне зменшення сукупного попиту на продукцію вітчизняного виробництва у зв'язку з падінням купівельної спроможності населення та споживачів інших категорій;

-відсутність протекціоністської політики з боку держави.

Внутрішні фактори, що визначають криховий стан підприємства, можуть бути зведені до двох основних груп:

1) відставання від вимог ринку (за пропонованим асортиментом, за ціною, якістю та ін.);

2) незадовільне фінансування керівництва підприємства. Аналіз зовнішніх факторів діяльності підприємств, що перебувають у кризовому стані, дозволив виділити дві основні категорії

- періодично неплатоспроможні підприємства. тобто підприємства, які тимчасово перебувають у кризовому стані і мають потенційні можливості вийти з нього;

-підприємства-банкрути.

У кризового стані підприємства опіняється НЕ відразу, а рух до него починається з погіршення Певна Показник, Які характеризують йий Зовнішнє и Внутрішнє середовище, тобто з'являються Симптоми банкрутства.До них належати:

1.Попиту на продукцію та зменшення обсягів виробництва.

2.Втрата клієнтів та покупців.

3.Зниження прибутковості виробництва.

4. Збільшення величини неліквідних оборотних коштів.

5.Нерітмічність виробництва.

6.Низький рівень використання виробничого потенціалу та зниження рівня продуктивності праці.

7.Скорочення робочих місць.

8.Збільшення витрат на виробництво.

9. Припинення поточних платежів та систематичне порушення термінів погашення зобов'язань.

10.зменшення потоку грошових коштів від здійснення операцій.

11. Подання ринкової ціни цінних паперів та скорочення виплачуваних дивідендів.

Всі ці симптоми поділяються на дві групи:

-ти, що характеризують тотальну заборгованість підприємства;

-ти, що характеризують повну неплатоспроможність;

До підприємств, неплатоспроможність яких может бути оцінена як періодична, доцільно Вжити певні Антикризові заходи, в результаті Здійснення яких Такі підприємства могут бути виведені зі стану неплатоспроможності. Якщо ж господарюючій суб'єкт Фактично є банкрутом, то его подалі Існування Видається Економічно недоцільним, оскільки воно безповоротно поглинає матеріальні, трудові, енергетичні ресурси, які могли б знайти раціональне використання.

З метою запобігання фінансовій кризі на підприємствах та виявлення причин, що обумовлюють це, необхідно розробити систему попереднього регулювання банкрутства та комплекс заходів попередження.

Право на визначення боржника банкрутом має арбітражний суду, Який приймає відповідну постанову и призначає ліквідатора. Арбітражний суд має прва призначать ліквідатора особу, як виконувала повноваження розпорядник майна і (або) Керуючий санацією боржник. За клопотанням ліквідатора, погоджується з комітетом кредиторів, арбітражний суд призначає членів ліквідаційної комісії.

Ліквідатор виконує свої повноваження до завершення ліквідаційної процедури та з дня його призначення здійснює такі повноваження:

-забезпечує опублікуванні відомості про Визнання боржник банкрутом и відріття ліквідаційної процедури в офіційних органах у п'ятиденний строк з дня Прийняття постанови про Визнання боржник банкрутом, за рахунки банкрута;

-виконує повноваження керівника банкрута;

-виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута;

-організовує проведення інвентаризації та оцінки майна банкрутства, застосовуючи діючі інструкції та методики;

-організує проведення аналізу фінансової ситуації банкрута;

-забезпечує належне оформлення та зберігання всіх фінансово-господарських документів банкрутства під час ліквідаційної процедури;

- пред'являє до третіх осіб вимоги щодо проведення дебіторської заборгованості банкруту.

Отже, чинним законодавством чітко визначені механізми здійснення процедури банкрутства на всіх її етапах та безпосередніх виконавцях на всіх етапах його здійснення. Державне регулювання процедури банкрутства, перш за все, передбачає шляхи недопущення банкрутства, вказує на певні шляхи виходу з кризи за методом санації як основної альтернативи банкрутству та ліквідації. [22]

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА

При неможливості суб'єкта підприємницької діяльності після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами інакше ніж через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до ГК України та Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі - Закон про банкрутство) визнається неплатоспроможним [1, ст. 1]. Під грошовим зобов'язанням маються на увазі зобов'язання боржника перед кредитором сплатити певну суму, визначену договором, який був попередньо укладений, а також на інших підставах, передбачених цивільним законодавством. Але до складу грошових зобов'язань не зараховуються:

- зобов'язання, які виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- зобов'язання з виплати авторської винагороди;
- зобов'язання перед засновниками боржника - юридичної особи, що виникли з такої участі [2, стор. 543]. За загальним правилом неплатоспроможність умовно можна поділити на 2 види:

1. відносна → неможливість погашення боргів через тимчасові фінансові труднощі;

2. абсолютна → неможливість боржника через повних крах фінансового становища виконати зобов'язання перед кредиторами без судових процедур: — зворотна: можливість відновлення платоспроможності через різноманітні санаційні механізми процедури банкрутства;

— незворотна: ймовірне відновлення платоспроможності боржника виключно за допомогою ліквідаційної процедури [3, стор. 524 – 530]. Відповідно до Закону про банкрутство банкрутство є визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановленому порядку грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування

ліквідаційної процедури. Процедура банкрутства розглядається як крайній надзвичайний захід щодо боржника, яка відкривається лише у випадку недосягнення очікуваних результатів внаслідок використання інших, передбачених законодавством, процедур.

РОЗДІЛ 3. УЧАСНИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Згідно з чинним законодавством учасниками справи про банкрутство є: Сторони провадження в справі про банкрутство, а саме боржник та кредитори (представник комітету кредиторів) Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) Власник майна боржника (орган, уповноважений управляти майном) Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, а також у випадках, передбачених чинним законодавством, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) – фізична особа, яка має ліцензію, видану у встановленому законом порядку і діє на підставі постанови суду [4, стор. 424]. Арбітражним керуючим може бути громадянин України, який має вищу юридичну або економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років або одного року на керівних посадах після отримання повної вищої освіти, 7 пройшов навчання та стажування протягом шести місяців, а також володіє державною мовою і склав кваліфікаційний іспит. Не може бути арбітражним керуючим особа:

1. визнаного судом обмежено дієздатним або недієздатним;
2. яка має судимість за вчинення корисливих злочинів;
3. яка не здатна виконувати обов'язки арбітражного керуючого за станом здоров'я;
4. якої заборонено займати керівні посади;
5. якій відмовлено в наданні допуску до державної таємниці або скасовано раніше наданий допуск [1, ст. 97].

Повноваження арбітражного керуючого визначені Законом про банкрутство та в першу чергу безпосередньо залежать від судової процедури,

яка застосована до боржника, адже суть і цілі процедури розпорядження майном боржника відрізняються від процедури санації або ліквідаційної процедури, і тягне різний обсяг прав і обов'язків арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) у відповідних процедурах банкрутства.

Арбітражний керуючий має право:

- 1) звертатися до господарського суду;
- 2) скликати збори і комітет кредиторів та брати в них участь з правом дорадчого голосу;
- 3) отримувати винагороду;
- 4) мати доступ до документів або їх копій, що належать органам державної влади, органам місцевого самоврядування, фізичним або юридичним особам;
- 5) отримувати інформацію з державних реєстрів за допомогою офіційних запитів;
- 6) подавати до господарського суду заяву про дострокове припинення своїх повноважень;
- 7) здійснювати інші повноваження, передбачені Законом про банкрутство [1, ст. 98].

Також не слід забувати, що при реалізації своїх прав і обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти сумлінно та розумно, з урахуванням всіх обставин, що мають значення для прийняття рішення, в межах та у спосіб, що передбачені чинним законодавством [5]. Одним з наслідків здійснення процедури банкрутства є повноважень власника (органу, уповноваженого управляти майном) з управління та розпорядження майном. У процедурі розпорядження майном Суд має право відсторонити керівника боржника від посади та покласти виконання його обов'язків на розпорядника майна. Так само з дня винесення ухвали про санацію керівник боржника відсторонюється від посади, і управління боржником переходить до керуючого санацією. Тобто, положення власника майна боржника можна розглядати в двох аспектах:

- він є учасником провадження у справі про банкрутство

- має досить обмежені повноваження в порівнянні з іншими учасниками процесу [6].

РОЗДІЛ 4. СТОРОНИ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

4.1. Боржник

Згідно ст. 1 Закону про банкрутство боржником є юридична особа (суб'єкт підприємницької діяльності) або фізична особа, яка має підтверджений судовим рішенням, яке набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження борг (зобов'язання), який вона не може виконати протягом трьох місяців після настання встановленого терміну його виконання. Однак суб'єктами банкрутства не можуть бути казенні підприємства. Це чітко передбачено ч. 3 ст. 209 ЦК України [7].

4.2. Кредитори їх види і правовий статус

Поняттям правового статусу охоплюється той обсяг прав і обов'язків, що належать кредитору, якщо стосовно боржника порушено справу про визнання його банкрутом, провадження у якій здійснює господарський суд. Тому кредитори у справі про банкрутство користуються всіма правами і несуть обов'язки, які належать стороні в господарському процесі. Провадження про банкрутство боржника сильно впливає на всю подальшу господарську діяльність як боржника, так і його кредиторів. Як показує практика, кожен з кредиторів має свою зацікавленість в результаті провадження про банкрутство, адже від результативності засобів, які будуть застосовані до боржника, залежить подальше задоволення вимог кредиторів. Статус кредитора у справі визначає суть його вимог до боржника, час виникнення зобов'язання і значення інтересу, що захищається [8]. Кредитором є юридична або фізична особа, органи доходів і зборів або інші державні органи, в яких підтвержені вимоги за грошовими зобов'язаннями боржника. Відповідно до Закону про банкрутство всіх кредиторів можна розділити на 3 види:

конкурсні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство та виконання яких забезпечено заставою майна боржника;

поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство;

забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника (майнового поручителя).

У разі, якщо до одного боржника є наявні грошові вимоги одночасно двох або більше кредиторів, вони згідно з чинним законодавством утворюють збори кредиторів, які, в свою чергу, вибирають комітет кредиторів у складі 7 осіб, які в подальшому будуть представляти їх інтереси [9, стор . 136]. Збори кредиторів проводяться за місцезнаходженням боржника. Рішення про створення та склад комітету кредиторів направляється до господарського суду [10]. Про час і місце проведення перших зборів кредиторів повідомляє розпорядник майна. Також ця людина займається безпосередньою організацією засідання зборів кредиторів. Згідно з чинним законодавством на розпорядника майна також покладається обов'язок по нагляду і контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство.

РОЗДІЛ 5. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Справи про банкрутство розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України. Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника - юридичної особи або місцем проживання боржника - фізичної особи.

Справа про банкрутство порушується за наявності однієї з умов. Заява про порушення провадження у справі про банкрутство може надійти в господарський суд з ініціативи кредитора або за бажанням самого боржника.

У першому випадку в суд звертаються кредитори підприємства, які мають право подати заяву про порушення справи про банкрутство, якщо сума безперечних вимог кредиторів до боржника сукупно становить не менше 300 мінімальних заробітних плат і така заборгованість не була погашена протягом трьох місяців з моменту настання терміну платежу. З моменту порушення справи про банкрутство за цим варіантом існує ймовірність банкрутства і ліквідації підприємства. Тому доведеться докласти чимало зусиль, щоб довести кредиторам можливість санації. Після порушення справи необхідно в стислі терміни, протягом трьох місяців з моменту винесення господарським судом рішення про санацію підприємства, розробити і подати на розгляд комітету кредиторів план санації. Погоджений і затверджений комітетом кредиторів план санації потрібно направити в господарський суд на затвердження.

Доцільніше для підприємства боржника порушити справу про банкрутство з ініціативи керівника підприємства – боржника, оскільки в цьому випадку справа про банкрутство спочатку порушується з метою санації підприємства; керуючим санацією, як правило, призначають керівника підприємства, а отже, втрата контролю над підприємством зводиться до мінімуму. Однак якщо підприємство не зможе виконати план санації і відновити свою платоспроможність, він може бути ліквідований.

Боржник подає заяву в господарський суд за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат [11]. Заява про порушення провадження у справі про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі. Після отримання судом заяви їм може бути прийнято 3 рішення:

- 1) повернення заяви
- 2) відмова в прийнятті заяви
- 3) прийняття заяви.

Суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про порушення справи про банкрутство відмовляє в її прийнятті, якщо:

- 1) провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з законом;
- 2) справа не підсудна даному господарському суду;
- 3) щодо боржника вже порушено справу про банкрутство;
- 4) юридична особа - боржник вже припинила своє існування у встановленому законодавством порядку;
- 5) до боржника заявлено вимоги, які не є безспірними;
- 6) вимоги кредитора повністю забезпечені заставою майна боржника;
- 7) господарським судом затверджено план санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство відповідно до статті 6 Закону про банкрутство;
- 8) з інших підстав, передбачених статтею 62 Господарського процесуального кодексу України. Про відмову в прийнятті заяви виноситься ухвала, яка надсилається заявнику разом із заявою та доданими до неї документами [1]. Також господарським судом не пізніше п'яти днів з дня надходження до господарського суду заяви про порушення справи про банкрутство може бути повернуто заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо:

- 1) заяву підписано особою, яка не має права його підписувати, або особою, посада якої в заяві не вказано;
- 2) заява не відповідає змісту вимог, зазначених в Законі про банкрутство;

3) не подано доказів сплати судового збору у встановлених порядку і розмірі; 4) заявник – кредитор не подав доказів неспроможності боржника виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами протягом трьох місяців після відкриття виконавчого провадження;

5) заявник – кредитор не надав доказів щодо направлення боржнику копії заяви та доданих до неї документів; Повернення заяви про порушення провадження у справі про банкрутство не перешкоджатиме повторному зверненню з такою ж заявою до господарського суду. У разі відсутності підстав для відмови в прийнятті або для повернення заяви про порушення справи про банкрутство господарський суд приймає заяву до розгляду, про що не пізніше п'яти днів з дня надходження виносить рішення. Підготовче засідання суду проводиться не пізніше чотирнадцятого дня з дня винесення ухвали про прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, а за наявності поважних причин (здійснення сплати грошових зобов'язань кредиторам тощо) - не пізніше тридцятого дня.

Підготовче засідання арбітражного суду необхідно для:

- оцінки представлених документів;
- заслуховування пояснення сторін;
- розгляду обґрунтованості заперечень боржника;
- призначення розпорядника майна, якщо при прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство призначити його було неможливо;
- розгляду і вирішення інших питань [12].

Боржник до дати проведення підготовчого засідання надає до господарського суду та заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство. До відзиву боржника мають бути додані докази відправки заявнику копії відзиву. Щоб виявити всіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, суддя у підготовчому засіданні виносить ухвалу, якою 14 зобов'язує заявника подати до офіційних друкованих органів (газети Верховної Ради України "Голос України" та газети Кабінету Міністрів України "Урядовий кур'єр" , друкованих видань відповідної обласної ради за місцезнаходженням боржника) у 10-денний термін за його рахунок

оголошення про порушення справи про банкрутство певного змісту. Попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше двох місяців та десяти днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців після проведення підготовчого засідання суду. У попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, в тому числі щодо яких були заперечення боржника і які не були внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, а також ті, які визнані боржником та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, і вирішує питання про його затвердження.

За результатами розгляду вимог кредиторів господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначаються:

- розмір і перелік всіх визнаних судом вимог кредиторів, які вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів;
- розмір і списку не визнаних судом вимог кредиторів;
- дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів;
- дата підсумкового засідання суду, на якому буде винесено ухвалу про санацію боржника або постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство або рішення про продовження терміну зовнішнього управління і відкладення підсумкового засідання суду, яке має відбутися в терміни, встановлені частиною другою статті 22 Закону про банкрутство [1].

РОЗДІЛ 6. ПРОЦЕДУРИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОГО БОРЖНИКА

У випадках, передбачених чинним законодавством, в неплатоспроможного боржника можуть бути застосовані наступні процедури:

- розпорядження майном боржника
- мирову угоду
- санація боржника
- ліквідація банкрута [7, ст. 212].

6. 1. Розпорядження майном боржника

Введення процедури розпорядження майном боржника і призначення розпорядника майна проводить суддя, який прийняв заяву про порушення справи про банкрутство, винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство.

Згідно ч. 1 ст. 22 Закону про банкрутство під розпорядженням майном розуміється система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища, а також визначення наступної оптимальної процедури (санації, мирової угоди або ліквідації) для задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів [1, ст. 22].

Розпорядником майна може бути призначено фізичну особу, на яку в установленому Законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство в порядку, встановленому Законом [13].

Розпорядник майна призначається з числа осіб, зареєстрованих як арбітражні керуючі, які мають вищу юридичну або економічну освіту або

володіють спеціальними знаннями, а також не є зацікавленими особами стосовно боржника.

Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком на 115 календарних днів і може бути продовжена господарським судом за вмотивованим клопотанням розпорядника майна, комітету кредиторів або боржника не більше ніж на два місяці.

Однією з головних задач процедури розпорядження майном боржника є створення сприятливих умов для застосування інших судових процедур.

У процесі застосування процедури розпорядження майном боржника:

- господарським судом призначається розпорядник майна боржника;
- вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів;
- розглядаються заяви кредиторів про грошові вимоги до боржника, що надійшли до господарського суду у зв'язку з порушенням справи про банкрутство. Створюється реєстр кредиторів. Формуються представницькі органи кредиторів (збори кредиторів і комітет кредиторів)

- здійснюється аналіз фінансової, господарської та інвестиційної діяльності боржника, його становище на товарних ринках;
- істотно обмежуються права органів управління боржника [6].

Після призначення розпорядника майна і до припинення процедури розпорядження майном органи правління боржника не мають права без згоди розпорядника майна приймати рішення щодо:

- реорганізації та ліквідації боржника;
- створення юридичних осіб;
- участі в інших юридичних особах;
- створення філій та представництв;
- проведення боржником емісії цінних паперів і тд;

Розпорядник майна має право:

- скликати збори кредиторів і брати в них участь з правом дорадчого голосу;
- аналізувати фінансове становище боржника та рекомендувати зборам кредиторів заходи щодо фінансового оздоровлення боржника; 17

- залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірній основі спеціалістів з оплатою їх діяльності з коштів боржника, якщо інше не передбачено Законом про банкрутство або рішенням комітету кредиторів;
- подавати в суд заяву про дострокове припинення своїх обов'язків;
- здійснювати інші повноваження, передбачені Законом про банкрутство.

Розпорядник майна зобов'язаний:

- вести реєстр вимог кредиторів у встановленому порядку;
- повідомляти кредиторів про результати розгляду їх вимог боржником та включення визнаних вимог до реєстру вимог кредиторів або про відмову визнання вимог боржником;
- вживати заходів для захисту майна боржника;
- скликати збори кредиторів;
- надавати державному органу з питань банкрутства відомості, необхідні для ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено справу про банкрутство;
- виконувати інші функції, передбачені Законом про банкрутство [14].

6 2. Мирова угода

Мирова угода (як судова процедура у справі про банкрутство) - це домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється як письмова угода сторін.

Закон обумовлює випадки, коли допускається укладення мирової угоди:

- тільки щодо вимог, забезпечених заставою;
- вимог другої та наступних черг [2, стор. 550].

Не підлягає прощенню (списанню) за умовами мирової угоди заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування [1, ст. 36]. У разі, якщо умови мирової угоди, укладеної відповідно до встановлених Законом правилами, передбачають

розстрочку чи відстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини, орган стягнення зобов'язаний погодитися на задоволення частини вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах такої мирової угоди з метою забезпечення відновлення платоспроможності підприємства. При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом повним календарним рокам до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду, визнається безнадійним та списується, а податкові зобов'язання або податковий борг, які виникли у строк протягом трьох останніх перед днем подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду календарних років, розстрочується (відкладається) або списується на умовах мирової угоди [15].

Зміст мирової угоди:

- обов'язкові положення: про розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника; про відстрочку або розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини;
- факультативні положення: про виконання зобов'язань боржника третіми особами; про обмін вимог кредиторів на акції боржника; про задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону.

Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. Вона вступає в силу в разі затвердження її господарським судом, про що виноситься відповідна постанова. Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені кредиторів - комітетом кредиторів більшістю голосів при наявності письмової згоди всіх кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою; від Імені боржника - керівником боржника чи арбітражним керуючим, які виконують повноваження органів управління боржника.

Для конкурсних кредиторів, які не брали участі в голосуванні або проголосували проти укладення мирової угоди, не можуть бути встановлені умови гірші, ніж для кредиторів, які висловили згоду на укладення мирової угоди, вимоги яких віднесені до однієї черги.

З дня затвердження мирової угоди боржник приступає до погашення вимог кредиторів згідно з умовами мирової угоди. Винесення господарським судом ухвали про затвердження мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство і, відповідно, припинення повноважень арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

У разі не затвердження господарським судом мирової угоди (якщо було порушено порядок укладення мирової угоди або мирова угода містить умови, що суперечать закону), така угода вважається неукладеним.

Мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду у разі:

- невиконання боржником умов мирової угоди щодо не менш як третини вимоги кредиторів;
- виробництва боржником дій, що порушують права і законні інтереси кредиторів [16].

6.3. Санація (відновлення платоспроможності) боржника

Відповідно до статті 1 Закону про банкрутство досудова санація - це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор, з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства, на початку провадження у справі про банкрутство [17, с. 4].

Тоді як санація, здійснювана в ході провадження у справі про банкрутство, є системою заходів, спрямованих на запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації. Вони спрямовані на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також на задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування,

реструктуризації підприємства, його боргів і капіталу або зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника [18].

Для ініціювання процедури досудової санації необхідні умови: • письмова згода власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника;

- письмова згода кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує 50% кредиторської заборгованості боржника згідно з даними його бухгалтерського обліку;

- план досудової санації, який повинен бути письмово погоджений усіма забезпеченими кредиторами та схвалений загальними зборами кредиторів боржника;

- ознака неплатоспроможності боржника або її загрози. Заява про затвердження плану досудової санації має бути подано до місцевого господарського суду за місцезнаходженням боржника представником кредиторів, уповноваженою загальними зборами кредиторів або боржником протягом 5 днів з дня схвалення кредиторами такого плану санації. Зазначений строк відновленню не підлягає. З дня винесення ухвали про затвердження плану досудової санації:

- вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів, що виникли до затвердження судом плану досудової санації;

- встановлюється заборона на порушення справи про банкрутство боржника за його заявою або за заявою будь-якого з кредиторів, вимоги яких виникли до затвердження судом плану досудової санації, на термін, передбачений цим планом;

- умови плану досудової санації боржника стають обов'язковими для всіх кредиторів, вимоги яких виникли до затвердження судом плану досудової санації.

У разі невиконання плану досудової санації кредитори наділені правом пред'явити свої вимоги до боржника в обсязі, передбаченому цим планом [19].

Що стосується судової санації, то вона вводиться ухвалою господарського суду за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном, терміном до 12

місяців, який може бути продовжений ще до 6 місяців або скорочений за клопотанням комітету кредиторів, керуючого санацією або інвесторів (осіб, беруть участь в санації, приймаючи зобов'язання про погашення боргу повністю або частково, боржника на певних умовах, в тому числі придбання права власності на його майно). Одночасно суд за погодженням комітету кредиторів призначає керуючого санацією, яким може бути керівник підприємства, розпорядник майна або стороння особа, яка має ліцензію арбітражного керуючого. Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містять план санації, можуть бути:

- реструктуризація підприємства;
- перепрофілювання виробництва; -
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода;
- продаж частини майна боржника або майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств);
- отримання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації, який відшкодовується в першу чергу згідно зі статтею 31 Закону про банкрутство за рахунок реалізації майна боржника;
- звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі реалізації плану санації. Вихідна допомога у цьому разі виплачується за рахунок інвестора, а за його відсутності - за рахунок реалізації майна боржника або за рахунок кредиту, отриманого для цієї мети;
- інші способи відновлення платоспроможності боржника.

План санації боржника, у майні якого частка державної власності перевищує 50%, до подання на затвердження суду має бути погоджений керуючим санацією з органом, уповноваженим управляти державним майном.

План санації розглядається комітетом кредиторів, який скликається керуючим санацією. Комітет кредиторів після розгляду плану санації може прийняти одне з таких рішень:

1. схвалити план санації та подати його на затвердження господарського суду;

2. відхилити план санації і звернутися до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

3. відхилити план санації, звернутися до господарського суду з клопотанням про звільнення керуючого санацією від виконання ним обов'язків та про призначення нового керуючого санацією.

Схвалений комітетом кредиторів план санації та протокол засідання комітету кредиторів подаються керуючим санацією в господарський суд на затвердження. Господарський суд затверджує план санації боржника, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

За 15 днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією зобов'язаний надати комітету кредиторів письмовий звіт. За результатами розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до арбітражного суду з клопотанням про:

-припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника;

-продовження встановленого строку процедури санації;

-припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

-припинення процедури санації і укладення мирової угоди [20].

6.4. Ліквідація банкрута

У передбачених господарським законодавством випадках суд в судовому засіданні за участю сторін приймає постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру строком на дванадцять місяців [1, ст. 37].

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

- господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції;
- термін виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;
- в банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань (у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)), крім витрат, пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури;
- припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), відсотків та інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банкрута;
- відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;
- продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому Законом про банкрутство;
- скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, або інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;
- вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури протягом двох місяців з дня офіційного опублікування повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає. Кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, 24 встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не є конкурсним, а їх вимоги погашаються в шосту чергу в ліквідаційній процедурі.

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо це не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється

з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута [1, ст. 38].

Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство - це така судова процедура, основним призначенням якої є ліквідація визнаної судом заборгованості банкрута шляхом продажу майна банкрута і проведення розрахунків за його боргами. Тривалість ліквідаційної процедури - 12 місяців, який може бути продовжений господарським судом ще на 6 місяців. Забезпечення проведення цієї процедури покладається на ліквідатора.

Ліквідатор - фізична особа, яка організовує здійснення ліквідаційної процедури та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів. Порядок його призначення та вимоги до кандидатів ті ж, що передбачені за керуючого санацією.

Ліквідаційна комісія (її склад) призначається господарським судом за клопотанням ліквідатора, погодженим з комітетом кредиторів.

Оцінивши то реалізувавши майно банкрута ліквідатор проводить розрахунки з кредиторами останнього. Після завершення всіх розрахунків з кредиторами ліквідатор складає звіт та ліквідаційний баланс, які з урахуванням думки членів комітету кредиторів затверджуються господарським судом.

Наслідки затвердження ліквідаційного балансу:

а) якщо за результатами ліквідаційного балансу після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна банкрута або майна, що залишилося не вистачає для функціонування банкрута відповідно до вимог законодавства, - виноситься постанова про ліквідацію юридичної особи-банкрута;

б) якщо після розрахунків по боргах в банкрута залишилося майно, достатнє (згідно із законодавством) для його фінансування, він вважається не мав боргів, і може продовжувати свою підприємницьку діяльність. Незатвердження звіту ліквідатора може мати місце в разі, якщо господарський суд прийшов до висновку, що ліквідатор не виявив або не реалізував усі наявні майнові активи ліквідаційної маси, необхідні для задоволення вимог кредиторів. В такому випадку виноситься постанова про призначення нового

ліквідатора, який очолює ліквідаційну комісію і забезпечує виконання покладених на нього функцій [21].

ВИСНОВКИ

У процесі виконання курсової роботи я набув знання про банкрутство як економічне явище, з'ясував суть та причини банкрутства підприємств, його ознаки та моделі. Дізнався про етапи та процедуру порушення справи про банкрутство та ліквідацію банкрутних підприємств. А саме: причини ліквідації, процедура ліквідації, види ліквідації, чергування задоволення претензій кредиторів, форми реалізації майна банкрута та наслідки ліквідації підприємства. Звичайно, єдиного рецепту по виведенню підприємства з кризи на всі випадки життя не може бути, але навчитися вирішувати названу проблему - це не те ж саме, що прикласти якусь універсальну формулу до підприємства, що потрапило у важку фінансово-економічну ситуацію, щоб воно почало діяти безперебійно.

Також варто зазначити, що інститут банкрутства (неплатоспроможності) є невід'ємною частиною ринкового господарства. Він є потужним стимулом для ефективної роботи суб'єктів господарської діяльності, при цьому виступає гарантом одночасно інтересів кредиторів, держави в цілому і розпорядника ринку в особистості. Існування цього інституту обумовлено перш за все тим, що існує необхідність вирішення проблем, пов'язаних з нездатністю суб'єкта підприємницької діяльності виконувати свої грошові зобов'язання перед кредиторами. Його значення полягає в тому, що, з одного боку, з господарського обороту при ліквідації виключаються неплатоспроможні суб'єкти, сприяє оздоровленню ринку, а з іншого - цей інститут дозволяє підприємствам, установам, організаціям досягти фінансової стабільності і добробуту, за умови дотримання норм закону. Залежно від особливостей функціонування підприємств, їх місця в системі господарських зв'язків, ролі, яку вони відіграють у регіональному господарському комплексі та у відповідній галузі, можуть бути запропоновані різні процедури: продаж підприємства в цілому; перетворення його в акціонерне товариство і продаж контрольного пакету на інвестиційних торгах, комерційному аукціоні або конкурсі; застосування процедур зовнішнього управління; продаж на

інвестиційних торгах з одночасною реструктуризацією капіталу; ліквідація підприємства як юридичної особи з можливим збереженням самостійних активів підприємства, які мають значення, шляхом продажу їх єдиним майновим лотом в процесі конкурсного виробництва; реструктуризація в рамках санації на підставі недержавних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1) Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/page>
- 2) Господарське право України. Навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Несинової . – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
- 3) Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутова, Г.Л. Знаменский, В.В. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: ЮринкомИнтер, 2002. – 627 с. 4) Господарське право: Навчальний посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. Наук, доц. Шелухіна М.Л. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 616 с.
- 5) Права та обов'язки арбітражного керуючого. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-reporter.com/novosti/143012>
- 6) Мачуський В.В., Постульга В.Є. Господарське законодавство: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2004. — 275 с.
- 7) Господарський кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 7 серп. 2014 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. – 208 с. – (Кодекси України)
- 8) «Правовий статус кредиторів у справах про банкрутство» (газета "Експрес-Клуб" №11 від 19.03.2014). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lg.arbitr.gov.ua/sud5014/4673456/98250/>
- 9) Господарське право України: Навчальний посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 208 с.
- 10) Несинова С.В. Правове регулювання банкрутства . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/59560-tema-36-pravoveregulyuvannya-bankrutstva.html>
- 11) Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посібник. - К. : Знання, 2008. - 679 с. 28

- 12) Господарське право України: Навч. посібник. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2001. – 384 с.
- 13) Несинова С.В. Господарське право України . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/59564-364-protsedurischozastosovuyutsya-schodo-neplatospromojnogo-borzhnika-ta-yogo-maynovaktiv.html>
- 14) Філатов В.А. Розпорядження майном боржника. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://filatov.kiev.ua/uk/arbitrazhnyi/rozporядzhennyamaynom-borzhnika>
- 15) Вінник О. М. Господарське право: Навч. посібник. - 2-е вид., змін, та допов. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. - 766 с.
- 16) Мирова угода у справі про банкрутство . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://osvita.ua/vnz/reports/law/9513/>
- 17) Законодавство України з питань банкрутства суб'єктів господарювання. Збірник законодавчих та нормативних актів/ Упорядник Камлик МІ. - К.: Атіка, 2003. - 352 с.
- 18) Тріска Н.І., Зав'ялець Г.В. Судова та досудова санація підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52935.doc.htm
- 19) Досудова санація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icbusiness.com.ua/portal/index.html?id=2137>
- 20) Філатов В.А. Санація боржника (відновлення платоспроможності). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://filatov.kiev.ua/uk/arbitrazhnyi/sanaciya-borzhnika-vidnovlennya-platospromozhnosti>
- 21) Вінник О.М. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/58880-5-lkvdatyna-protsedura-u-sprav-pro-bankrutstvo.html>
- 22) Закон України про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», від 18.01.2005 №2354-IV.